

İlmi Amele Dönüştürmek

﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ﴾ ط إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ ﴿﴾
وَرُوِيَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ:

«لَا تَزُولُ قَدَمَا ابْنِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ خَمْسٍ: عَنْ عُمْرِهِ فِيمَا أَفْنَاهُ، وَعَنْ شَبَابِهِ فِيمَا أَبْلَاهُ، وَمَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ، وَفِيمَ أَنْفَقَهُ، وَمَاذَا عَمِلَ فِيمَا عَلِمَ.»

Muhterem Müminler!

İlim talep etmenin her Müslüman'a farz olduğu¹ hepimizce malumdur. Herkese farz olan ilim ise ilm-i hâldir, yani iman, ahlak, abdest, namaz, oruç, zekât, hac, nikâh, ticaret gibi dinî ve dünyevi sorumluluklarımızı ve ihtiyaçlarımızı yerine getirebilmemiz için gerekli olan hükümler ve bilgilerdir. Tefsir, hadis usulü, fıkıh usulü ve kelim ilmi gibi dinî disiplinler ile tıp, mühendislik, mimarlık ve tarih gibi dünyevi bilgi alanlarında ihtisas yapmak ise farz-ı kifayedir. Yani toplumun yeterli bir kısmının bu alanlarda derinleşmesi, toplumun diğer fertlerinden bu sorumluluğu düşürür. Buna rağmen söz konusu ilim bizatihi gaye hâline getirilmemelidir. Zira ilim araç, amel ise amaçtır.

Muhterem Müslümanlar!

Kur'ân-ı Kerîm'de onlarca ayette, iman edip salih amel işleyenlerin övülmeleri bu hakikati ayrıca tekit eder. İlim ile ameli birbirine bağlayan unsur ise haşyet, yani Allah korkusudur. Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: **“Kulları içinde ancak âlimler Allah'tan (gereğince) korkar. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, çok bağışlayıcıdır.”**² Sahabeden İbn Abbâs (r.a.) bu âyet-i celîleyi açıklarken, Allah'tan ancak azametini, ululuğunu ve sonsuz kudretini bilen kişinin kendisinden hakkıyla korkabileceğine işaret etmiştir. İlim ile Allah korkusunun birbirinden ayrılmayacağını tâbiîn neslin büyüklerinden olan İmam-ı Şâbî de isabetli bir şekilde vurgulamıştır. Bir kişi ona “Bana fetva ver, ey âlim!” diye seslenince, kendisi **“Âlim ancak Allah'tan (hakkıyla) korkan kişidir.”** diye karşılık vermiştir.³

Demek ki gerçek ilim, insanı haşyete, yani Allah korkusuna sevk eden ilimdir. Hakiki haşyet ise mutlaka kişiyi salih amel işlemeye teşvik eder.

Aziz Kardeşlerim!

Hz. Ali (r.a.)'ın rivayetine göre, bir kişi Resûlullah ﷺ'e gelip “Ey Allah'ın elçisi, cehaletin yükünü benden ne kaldırır?” diye sordu. Peygamberimiz ﷺ de: **“İlim.”** diye cevap verdi. Buna binaen “Öyle ise ilmin yükünü benden ne kaldırır?” diye sorduğunda, Peygamberimiz ﷺ **“Amel.”**⁴ buyurup bize aslında veciz bir şekilde istikametini tarifini vermiş oldu. Bazı âlimlerimizin ifadesiyle: **“İlim bir ağaçtır, amel de onun meyvesi. İlimle amel etmeyen ise âlim sayılmaz.”** Sehl İbn Abdullah isimli âlim ilim-amel ilişkisini şu şekilde dile getirmiş: **“İlmin hepsi dünyalıktır. Onunla amel etmek ise ahiret içindir.”**⁵ Muâz İbn Cebel (r.a.) **“İstedığınız kadar ilim sahibi olun. (İlminizle) amel etmediğiniz müddetçe Allah sizi onun için mükâfatlandırmaz.”**⁶ sözüyle bu hakikate ayrıca dikkat çekmiştir. Ebû Hureyre (r.a.), **“Amele geçirilmeyen ilim, Allah ﷻ'ın yolunda harcanmayan bir hazine gibidir.”**⁷ diyerek benzer bir tembihte bulunmuştur.

Değerli Kardeşlerim!

Peygamberimiz ﷺ'in şu uyarısını kesinlikle göz ardı etmeyelim: **“Kıyamet gününde, Âdemoğlu şu beş şeyden sorguya çekilmeden Rabbinin (mahkemesinden) bir adım atamaz: Ömrünü nerede tükettiğini, gençliğini nerede eskittiğini, malını nereden kazanıp nerede harcadığını ve öğrendiği ilmiyle neler yaptığını.”**⁸ Hiç kuşkusuz, yüce Allah'ın kulları olarak bütün bu hususlarda kendimizi hesaba çekmeliyiz. Ama muhtemelen hadisin sonunda zikredilen ilim-amel meselesi en çok ihmal ettiğimiz noktaların biridir. Bundan dolayı büyük sahâbî Ebu'd-Derdâ (r.a.) buyurmuştur ki: **“Rabbimin bana ilk olarak ‘Sen ilim sahibi idin. İlminle nasıl amel ettin?’ diye sormasından çok korkuyorum”**⁹

Yüce Mevlamız bizi ilimleriyle amel eden kullarından eyleyip hesabımızı müyesser eylesin. Âmin.

¹ Bkz. İbn Mâce, H. No:224

² Fâtır suresi, 35:28

³ Bkz. Begavî: Meâlimu't-Tenzîl, 35:28 ayetin tefsiri

⁴ Hatîb-i Bağdâdî: İktizâu'l-İlm El-Amel (1984), s. 18-19

⁵ A.g.e., s. 14, 28

⁶ Dârimî, İlim, 11, H.No: 268

⁷ Hatîb-i Bağdâdî: İktizâu'l-İlm El-Amel (1984), s. 24

⁸ Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyame, 3, H. No:2416

⁹ Hatîb-i Bağdâdî: İktizâu'l-İlm El-Amel (1984), s. 41